

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Preddiplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Katarina Sabljic

**Odnos realističnog i slobodnog odabira boje u likovnom izrazu djece
rane i predškolske dobi**

Završni rad

Slavonski Brod, 2019.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Preddiplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

**Odnos realističnog i slobodnog odabira boje u likovnom izrazu djece rane i
predškolske dobi**

(The relationship between realistic and free color selection in the visual expression of early
and pre-school children)

Završni rad

Predmet: Likovna kultura u integriranom kurikulumu

Mentor: izv. prof. dr. art. Goran Kujundžić

Student: Katarina Sabljčić

Matični broj: 352

Slavonski Brod, veljača 2019.

ZAHVALA

Završni rad *Odnos realističnog i slobodnog odabira boje u likovnom izrazu djece rane predškolske dobi* nastao je na temelju moje suradnje s odgojiteljima, djecom i profesorima Odgojnog obrazovnih znanosti. Savjeti mentora Gorana Kujundžića te transparentnosti djelatnika dječjeg vrtića „Đakovo“ uvelike su doprinijeli realizaciji mojih ideja. Izražavam veliku zahvalnost svojoj obitelji koja je vjerovala u mene posebice mami koja je osobno proživljavala sve tuge i radosti ovoga „životnog putovanja“. Svim bliskim prijateljima, poslovnim suradnicima koji su mi izlazi u susret tijekom studiranja - bez kojih izlasci na ispite, predavanja pa i u konačnici samo studiranje ne bih bilo moguće. I ono najdraže - hvala mome malom prijatelju Niki (5 god) uz kojeg sam svoje znanje mogla provjeriti i razvijati potrebno iskustvo.

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Boja	2
2.1 Osnovna podjela boja	2
2.2 Miješanje boja	6
2.3 Simbolika boja	6
3. Dijete i likovni prikaz.....	9
3.1 Doživljaj boje kod djeteta.....	9
3.2 Igre bojom.....	11
4. Metodologija istraživanja	12
4.1 Cilj	12
4.2 Problem.....	12
4.3 Hipoteze.....	12
4.4 Uzorak	12
4.5 Tehnike i instrument.....	13
4.6 Postupak.....	13
5. Analiza radova	14
5.1 Likovni radovi djece od 3-4 godine	15
5.2 Likovni radovi djece od 5-6 godina	20
6. Rasprava	25
7. Zaključak	27
8. Literatura	28

SAŽETAK

Završni rad Odnos realističnog i slobodnog odabira boje u likovnom izrazu djece rane predškolske dobi sadrži teorijsko znanje o boji te istraživanje izvedeno putem praktične aktivnosti u dječjem vrtiću „Đakovo“. Uzorak se sastojao od 20 djece, 10 radova iz mlađe skupine te 10 radova iz starije skupine. Kvalitativnom analizom dječjih radova provjerile su se postavljene hipoteze, kako bi se provjerilo koliko će realno djeca likovno izraziti boje na crtežu s motivom viđenog voća i povrća te utvrditi razlike u prikazu s obzirom na dob. Rezultati ovoga istraživanja ispunili su očekivanja; analizirajući dječje radova dobila sam potvrdu da su djeca u mlađoj dobnoj skupini od 3-4 godine sposobna prikazati stvaran i realan prikaz boja motiva na crtežu kao i starija dobna skupina od 5-6 godina.

Ključne riječi: boja, likovni izraz, predškolska dob, slobodan odabir

SUMMARY

Final work the relationship between realistic and free color selection in the artistic expression of early pre-school children includes theoretical knowledge of color and research carried out through practical activities in the Đakovo pre-school. The sample consisted of 20 children, 10 works from the younger group and 10 works from the older group. Qualitative analysis of child labor, hypotheses are being tested to determine how well the art-colored paint on a drawing with the motif of seen fruit and vegetables will determine the difference in age view. The results of this research have met expectations; analyzing children's work, I got the confirmation that children in the younger age group of 3-4 years are able to present a real and realistic picture of paint motifs on the drawing as well as an older age group of 5-6 years.

Keywords: color, visual expression, pre-school age, free choice

1. UVOD

Boje igraju veliku ulogu u našem životu iako im ne posvećujemo pretjerano veliku pozornost. No, nema sumnje da su boje i čovjekovo raspoloženje povezani. Svaka od boja ima svoju energiju. One utiču na nas nesvjesno. Svijest svojih spoznaja o boji dijete razvija postepeno, te tako negdje oko treće godine života je spremno naučiti razlikovati boje, razvrstavati predmete po bojama, grupirati ih te na kraju imenovati određenu boju.

Analizirajući dječje crteže, mnogobrojna istraživanja su pokazala da će dijete svoju omiljenu boju iskoristiti kako bih prikazao likove koji mu predstavljaju drage ljude, dok će suprotno tome one boje koje ne voli koristiti za ljude koji mu nisu dragi. Često se spominju dječje sklonosti i način likovnog izražavanja bojama u određenoj dobi, no sama pojašnjenja su vrlo općenita. Zbog toga, jedan od razloga provođenja ovog istraživanja je ispitati u kojoj mjeri će djeca prikazati realne boje u slobodnim odabirom nakon demonstracije i razgovora o voću i povrću u kojem su prikazani stvarni motivi u različitim bojama.

Istraživanje ovoga rada provedeno je u dječjem vrtiću „Đakovo“. Cilj je bio saznati u kojoj će mjeri djeca realistično ili slobodno likovno izraziti boje na prikazu voća i povrća, te postoji li razlika u odabiru boja i prikazu motiva s obzirom na dob djeteta. U samom istraživanju sudjelovalo je 20 djece; no uzorak se sastojao od 10 djece, 5 iz radova iz mlađe skupine te 5 radova iz starije skupine. Djeca mlađe skupine su u dobi od 3-4 godine, odnosno starije skupine od 5-6 godina. Kvalitativnom analizom dječjih likovnih radova provjerile su se postavljene hipoteze na 10 djece. Navedene hipoteze u radu temeljene su na proučavanoj literaturi te vlastitim iskustvima u samom poslu te u svakodnevnim životnim situacijama. Jednako tako, kroz rad ću definirati boju te dječji likovni prikaz.

2. BOJA

Riječ boja označava dva pojma. Prvi pojam označava fizikalnu osobinu svjetlosti, odnosno osjećaj koji u oku stvara svjetlost emitiranu iz nekog izvora. Drugi pojam označava tvar za bojanje, koja ima svojstvo da oboji bezbojnu materiju.

Ako neka materija odbija sve zrake svjetlosti, tj. sve svjetlosne valne duljine, tada tu materiju vidimo kao bijelu. Suprotno tome, ako određena materija upija sve zrake, odnosno niti jednu valnu duljinu ne odbije prema našem oku, tada vidimo tu materiju kao crnu. Ako svjetlosni titraj određene valne duljine pogodi naše oko, u njemu se izaziva točno određeni podražaj koji osjećamo kao žutu, crvenu, plavu itd.¹

2.1 Osnovna podjela boja

Njemački fizičar Ostwald, čija je podjela danas općenito prihvaćena po kromatskim svojstvima dijeli na:

- šarene ili kromatske
- nešarene ili akromatske

Kromatske (šarene) boje su unutar sunčevog spektra, a akromatske (ne šarene) su crna, bijela i siva. Boje sunčevog spektra koje ne sadrže ni bijelu ni crnu zovemo čistim bojama.

¹ Jakubin M. (1999). Likovni jezik i likovne tehnike. Zagreb: Educa

Slika 1. Ostwaldov krug boja²

„Krug boja jednostavno je grafički prikaz za objašnjenje osnovnih odnosa između boja, temeljen na odnosima između primarnih i sekundarnih boja s nijansama. Smještajem boja unutar kružnih isječaka dobiva se raspored u kojemu se svaka primarna boja nalazi nasuprot sekundarnoj koja je sastavljena od ostalih dviju primarnih.“ (Curnow, 2013, str. 114)

Prema W.Ostwaldu unutar kruga boje dijelimo na:

- osnovne boje,
- sekundarne boje i
- tercijarne boje

Osnovne boje nazivaju se još primarne ili boje prvog reda. Njihovim miješanjem dolazimo do ostalih boja. Dakle sekundarne boje nastaju miješanjem osnovnih boja u omjeru 2:2. Zovemo ih još bojama drugog reda. Sekundarne boje su ljubičasta, narančasta i zelena.³

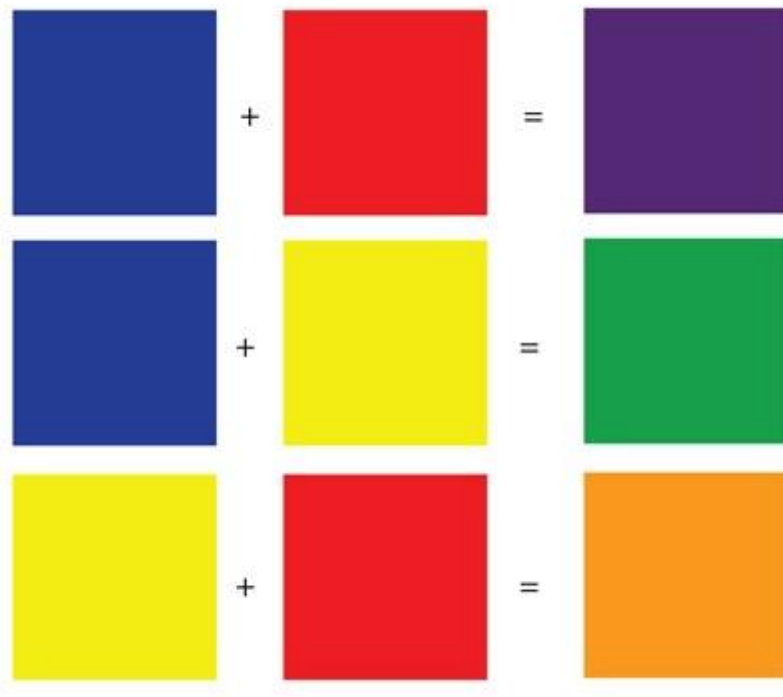
²Ostwaldov krug boja <http://eklektikdesignstudio.blogspot.com/2017/08/teorija-boja.html> ,posjećeno: 2.9.2018.

³<https://hr.wikipedia.org/wiki/Boja>

1. Miješajući plavu i crvenu dobivamo ljubičastu.

2. Miješajući crvenu i žutu dobivamo narančastu.

3. Miješajući žutu i plavu dobivamo zelenu

Slika 2. Dobivanje sekundarnih boja⁴

U boje trećeg reda – tercijalne boje; ubrajamo sve ostale nijanse koje nastaju miješanjem jedne osnovne i jedne sekundarne boje ali u različitim omjerima (npr. 1:4, 1:5 itd.).

⁴ <https://creativeatelier.blogspot.com/2017/03/kontrast-krivih-parova.html> posjećeno: 9.9.2018.

Slika 3. Dobivanje čistih tercijarnih tonova (Jakubin, 1999)⁵

Pojam kontrast boja objašnjava da boja nikad nije sama, nego da je u odnosu prema drugoj susjednoj boji. Sistematizaciju boja dao je Johannes Itten u svojoj knjizi koji tvrdi da postoji sedam osnovnih kontrasta boja, a to su:

- kontrast boja prema boji
- svijetlo-tamno
- toplo-hladno
- komplementarni kontrast
- simultani kontrast
- kontrast kvalitete (valeur, jarkost i zasićenost)
- kontrast kvantitete (količine)

⁵ Jakubin M. (1999). Likovni jezik i likovne tehnike. Zagreb: Educa

2.2. Miješanje boja

Načini na koje možemo miješati boje su: mehaničko i optičko.

- Mehaničko miješanje se odvija na paleti gdje se boja izravno miješa sa drugom bojom.
- Optičko miješanje je postavljanje boja jedne pored druge načinom sitnog točkanja ili sitnih mrlja boja.

Variranjem gustoće točaka boje i njihovim preklapanjem nastaju (u našem oku) ostale boje. Taj efekt nazivamo optičkim (aditivnim) miješanjem boja. Iskustvo optičkog miješanja boja koriste:

- a) fotografija u boji
- b) grafički kolor tisak
- c) televizijska slika
- d) slikari.⁶

2.3 Simbolika boja

Nesporno je da boje izazivaju određene reakcije kod ljudi. Djeluju kako na psihu, tako i na organizam. Cijeli taj proces se odvija nesvjesno.

„Boja se može koristiti za izražavanje ozračja. Asocijacije koje izazivaju boje očite su iz svakodnevnoga govora-govorimo da vidimo crveno i osjećamo plavo.“ (Curnow, 2013, str.120).

⁶ <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg:186/preview> str: 13

- Crvena je boja vatre i krvi, povezana je sa energijom, ratom, opasnošću, snagom, moći, odlučnosti, kao i sa strasti, željom i ljubavi. Crvena je emocionalno intenzivna boja. Pojačava ljudski metabolizam, ubrzava disanje i podiže krvni tlak. Ima vrlo visoku stopu vidljivosti, i upravo zbog toga su stop znakovi, crvena svjetla na semaforu, i oprema za gašenje požara obojeni u crveno. Ova boja se također može pronaći na mnogim nacionalnim zastavama. Crvena se često koristi kao boja koja stimulira ljude da donesu brze odluke.
- Narančasta boja kombinira energiju crvene i sreću žute. Narančasta predstavlja entuzijazam, sreću, kreativnost, odlučnost, privlačnost, uspjeh, ohrabrenje i poticaj. Narančasta je boja jeseni i žetve. Simbol je snage i izdržljivosti.
- Žuta je boja sunca. Povezana je s radošću, srećom, intelektom i energijom. Žuta ima topao učinak, budi vedrinu, potiče mentalnu aktivnost, i stvara mišićnu energiju. Često je povezana sa hranom. Kada se prekomjerno koristi, žuta može imati uznemirujući učinak, a poznato je da djeca više plaču u žutim sobama.
- Zelena je boja prirode. Ona simbolizira rast, harmoniju, svježinu i plodnost, stabilnost i izdržljivost. Zelena ima veliku emocionalnu povezanost sa sigurnošću. Zelena ima ljekovitu moć. Poznata je kao najmirnija boja ljudskom oku, i čak može poboljšati vid, a također djeluje smirujuće na ljude. Zelena, je suprotnost crvene, znači sigurnost, i koristi se kao boja slobodnog prolaska u promet.
- Plava je boja neba i mora. Često je povezana sa dubinom i stabilnosti. Ona simbolizira povjerenje, odanost, mudrost, samopouzdanje, inteligenciju, vjeru, istinu i raj. Plava se smatra korisnom za um i tijelo. Usporava ljudski metabolizam i stvara smirujući učinak.
- Ljubičasta kombinira stabilnost plave i energiju crvene. Ona simbolizira moć, plemstvo, luksuz, ambiciju, bogatstvo i ekstravaganciju. Ljubičasta je također povezana sa mudrošću, dostojanstvom, neovisnošću, kreativnošću, tajnom i magijom. Prema anketama, gotovo 75% djece radije bira ljubičastu nego bilo koju drugu boju. Vrlo je rijetka boja u prirodi.

- Bijela je povezana sa svjetlom, dobrotom, nevinošću, čistoćom i djevičanstvom. Smatra se kao boja savršenstva. Bijela znači sigurnost i čistoću. Za razliku od crne, bijela obično ima pozitivnu konotaciju. Bijela može predstavljati uspješan početak.
- Crna se veže za moć, eleganciju, formalnost, smrt, zlo i misteriju. Crna je tajanstvena boja povezana sa strahom od nepoznatog. Obično ima negativnu konotaciju (crni humor, ‘crna smrt ‘). Crna također označava snagu i autoritet, te se smatra vrlo formalnom, elegantnom, i bojom prestiža.⁷

⁷ <http://pixelizam.com/znacenje-boja/>

3. DIJETE I LIKOVNI PRIKAZ

Dijete je istraživač. Stoga i nije čudno da djeca u ranoj predškolskoj dobi vole likovno izražavanje. Tu otkrivaj sasvim novi svijet.

Autori Marijan Jakubin te Nada Grgurić navode razloge promatrajući djecu tijekom likovnog procesa, njihovu zaigranost i iskrenost prema likovnoj aktivnosti, uključivanja svih osjetila, fokus prema samoj izradi dijela a ne na gotov produkt. Kako se raste spektar pojmova koje dijete primjećuje, tako rastu i njegovi crteži. Na dječjim crtežima možemo otkriti njihove talente te stvari koje su važne za njihovu svakodnevicu; koje su povezane sa djetetovim emocionalnim razvojem.

Prema stupnju svog intelektualnog razvoja (konkretno likovno mišljenje prema apstraktnom) svako dijete ponaosob svoje likovno djelo doživljava na sebi poseban način. Otkriva novi svijet koji je nastao na papiru. Djecu je u crtanju potrebno „pustiti na miru“, i ne učiti ih „šablonama crtanja“. Neka sami istražuju svoje mogućnosti a mi ih možemo pohvaliti za njihove radove, trud, izbor boja. Pitanja poput: objasni mi što se nalazi na crtežu, zašto su određene boje odabrane uvelike će značiti za njihovo samopouzdanje. Iskren interes je od velike važnosti jer djeca nemaju dovoljno razvijen vokabular te će svoje osjećaje izraziti kroz crtež.

3.1 Doživljaj boje kod djeteta

Ne dajući pozornost konkretnoj boji, djeca ne razmišljaju već koriste boju koja im je prva pri ruci ili sve što im je ponuđeno. U trećoj godini života dijete je spremno naučiti razlikovati boje, razvrstavati predmete po bojama, grupirati ih te na imenovati određenu boju. Pažnju trebamo naglasiti prvo učenju osnovnih boja (žuta, crvena, plava, zelena). Prvo se razlikuju dvije boje, s postepenim uvođenjem još boja.

Kad dijete savlada boje, isto pravilo će primjenjivati u korištenju sa akvarelom, temperom i drugo. Sve oblike boja jednako, ako ih boja drugačije to je slučajno, ne mijenja

boju zato što stvarno želi da pojedini oblik bude isključivo te boje, djetetova pažnja usmjerena je izmjeni boja. (Belamarić, 1987)

U najmlađoj dobi dijete je usmjereno na šaranje, ostavljanje otiska na papiru. U toj igri mu je zanimljiva činjenice traga koji ostaje na praznom papiru. Ono što je prvo na dohvata ruke obično biva sredstvo za crtanje, dakle dijete ne provodi vrijeme birajući određenu boju. U raspoznavanju boja, djeca istražuju boju svim osjetilima – okusom, dodiranjem, vidom. Intenzivne i kontrastne boje su prve s kojima se susreće. Djeci treba ponuditi mnogo boja jer tako samostalno stvaraju vlastitu paletu boja. (Grgurić i Jakubin, 1996).

U 4. godini života dijete boju koristi kao element kojim će naglasiti detalje koji su za njega važni. Još se uvijek pojavljuju „crtani“ obrisi, koji su ispunjeni bojom. Tek kad djeca počnu unositi plohe boja u svoj likovni rad, može se govoriti o stvarnom izražavanju bojama. Jedan od najčešćih crteža je onaj koji je prekriven različitim bojama bez da išta prikazuje. Dijete u ovoj dobi i dalje koristi isključivo čiste boje. Prvo što primijeti su kontrasti, tek kasnije primjećuje tonske vrijednosti. (Grgurić i Jakubin, 1996).

Lokalnom bojom oslikava prikazane objekte u 6. godini života, ali se individualan odnos prema boji još dugo zadržava. Sigurno razlikuje osnovne boje, te crno i bijelo. Obrisna linija se gubi, između figure i pozadine otvara se mogućnost stapanja.⁸ Djeca se uče miješati boje, dobivati tonove. Djeca mogu vizualno eksperimentirati ono što osjećaju, a možda to riječima ne znaju izreći. Prikazom na slici djeca govore o svojim emocijama, ali i odabiru boja.

⁸ <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg:186/preview>

3.2. Igre bojom

Kako se razvija djetetova psiha i motorika, razvija se i njegov interes za svijet oko sebe. Na različite načine se dijete može poigrati bojom odnosno putem raznih likovnih tehnika. Vlastitim iskustvom, pokušajima i pogreškama dijete stječe najbolje znanje. Igru, autori, objašnjavaju kao prirodnu pojavu, vrlo važnu u daljnjem razvoju djece. Igrom se kod djece može utjecati na razne čimbenike kao npr. uklanjanje negativnog ponašanja, isto tako mogu se razvijati pozitivne promjene u razvoju djece. Prilikom osmišljavanja igre, trebamo brinuti o tjelesnoj i psihičkoj zrelosti djeteta, obraćajući pozornost na individualne razlike među djecom. Jer igra uz pružanje novih znanja o boji treba pružiti sigurnosti i sreću. Grgurić i Jakubin ističu vrlo važnu činjenicu kako je igra vrlo važna životna praksa kojom djeca stječu određene radne aktivnosti. Sve radne aktivnosti koje je dijete steklo kroz igru primjenjuje i realnom životu.

“Dječje igre nisu samo igre, nego ih treba smatrati ozbiljnom dječjom djelatnošću.”

Michel Eyquem de Montaigne

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1 Cilj

Cilj istraživanja je saznati u kojoj će mjeri djeca realistično ili slobodno likovno izraziti boje na prikazu voća i povrća, te postoji li razlika u odabiru boja i prikazu motiva s obzirom na dob djeteta.

4.2 Problem

1. Ispitati hoće li djeca u dobi o 3-4 godine prikazati realne boje voća i povrća, hoće li prikazani primjeri utjecati na njihov odabir boja, te hoće li nacrtati samo jedan motiv ili će ga proširiti?

2. Ispitati hoće li djeca u dobi od 5-6 godina prikazati realne boje voća i povrća, hoće li prikazani primjeri utjecati na njihov odabir boja, te hoće li nacrtati samo jedan motiv ili će ga proširiti?

4.3 Hipoteze

H-1 Djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća.

H-2 Djeca u dobi od 5-6 godina će koristiti realne boje na prikazu voća i povrća.

4.4 Uzorak

Uzorak ispitanika je N= 20, 10 djece u dobi od 3-4 godine, izabrano 5 radova za istraživanje od toga (3 djevojčice i 2 dječaka) iz mlađe skupine; te 10 djece u dobi od 5-6 godina, od toga izabrano također 5 radova (3 djevojčice i 2 dječaka) iz starije skupine. Svi ispitanici polaze „DV“ Đakovo.

4.5 Tehnika i instrument

Tehnika prikupljanja podataka je analiza sadržaja, odnosno dječji likovni radovi. Instrument prikupljanja podataka je likovni zadatak i priprema za likovne aktivnosti.

4.6. Postupak

Istraživanje je provedeno u jednom danu u mješovitoj skupini koju sam za potrebe istraživanja podijelila na dvije – mlađu i stariju. Za provođenje istraživanja prikupila sam sezonsko voće i povrće u svim bojama.

Nakon dobivene suglasnosti od strane ravnateljice vrtića, dogovorila sam datum provođenja istraživanja s odgojiteljicama skupina te uz sugestiju psihologinje da je samo istraživanje bolje odraditi sa postojećom djecom u kolovozu, jer s ulaskom u rujan dolaze nova djeca koja zbog faze prilagodbe na novu okolinu neće najbolje prihvatiti samu realizaciju zadatka.

Za početak, upoznala sam djecu s aktivnostima koje ćemo provesti.

U dvjema skupinama, djeci sam pokazala voće i povrće uz motivirajuća i poticajna pitanja. Nakon demonstracije i razgovora, dala sam djeci zadatak da pastelama nacrtaju ono što su vidjeli.

5. ANALIZA RADOVA

Cilj ovoga istraživanja bio je saznati u kojoj će mjeri djeca likovno izraziti boje na prikazu voća i povrća, hoće li na crtež utjecati voće i povrće koje sam pokazala u uvodnom dijelu, te postoji li razlika u prikazu motiva s obzirom na dob djeteta.

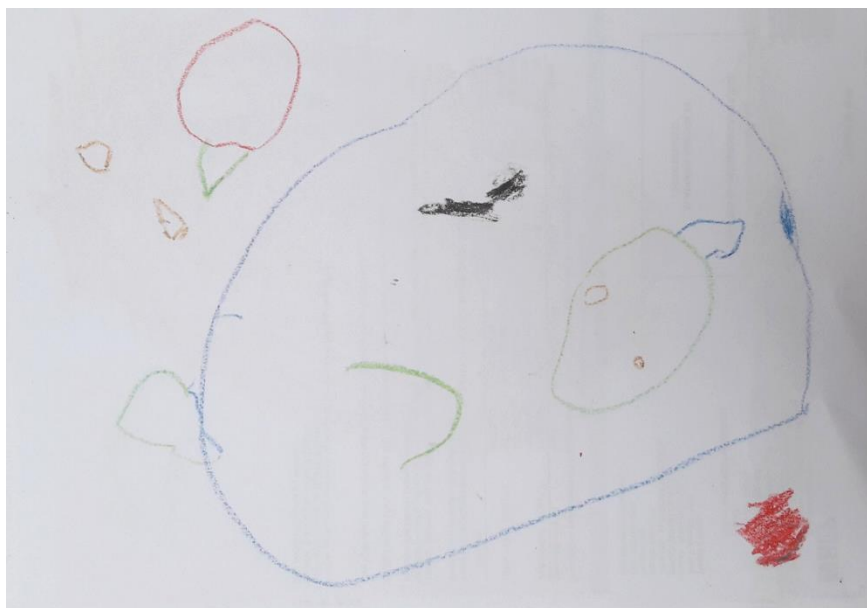
Istraživanje je provedeno u mlađoj i starijoj odgojnoj skupini DV „Đakovo“.

Istraživanje je uključivalo prikaz stvarnog voća i povrća, likovni zadatak i prikupljanje dječjih radova. Nakon demonstracije i razgovora zadatak je bio prikazati voće i povrće. Uzorak se sastojao od 20 djece, 10 djece u dobi od 3-4 godine, te 10 djece u dobi od 5-6 godina.

Prikupila sam dvadeset radova.

Za analizu sam odabrala deset radova djece, pet radova mlađe odgojne skupine i pet radova djece starije odgojne skupine. Od svakog djeteta uzela sam jedan rad, (jer su pojedinci izrazili želju za nastavkom crtanja). Ovdje su prikazani radovi koji najbolje prezentiraju kategoriju radova koji potvrđuju odnosno negiraju postavljene hipoteze.

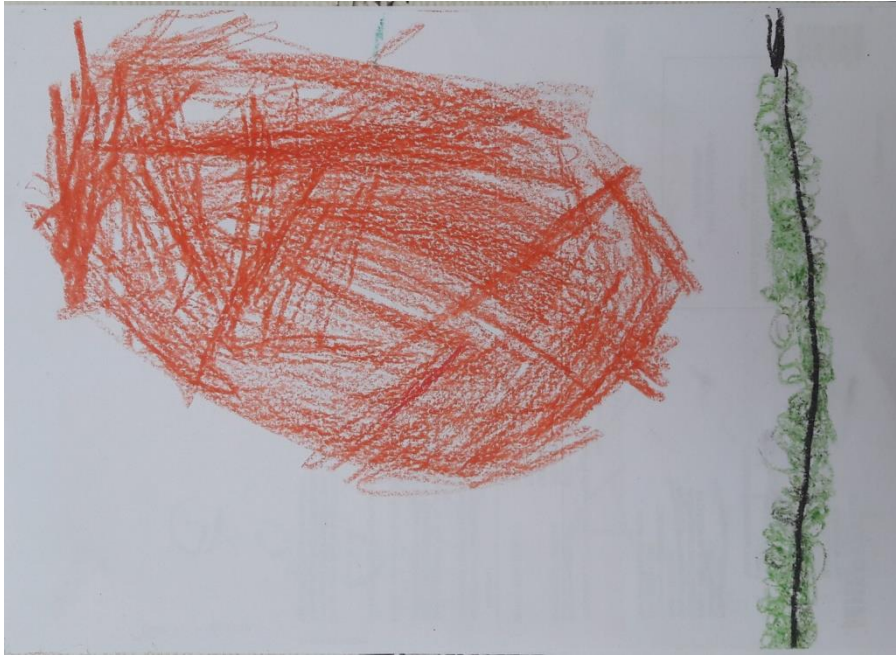
5.1 Likovni radovi djece od 3 – 4 godine

Slika 4. Voće i povrće Š.J. (3 godine)

Na slici 4. dječak je od pokazanih motiva iz uvodnog djela nacrtao rajčicu, limun i krumpir. Sve oblike je ostavio bez ispune boje, osim rajčice koju je obojio. Rajčica je obojena crvena, limun svijetlo zeleno te krumpir smeđom bojom. Na moje pitanje zašto je samo rajčica obojena, odgovara: „To volim jesti.“ Zanimljivo je da, su svi motivi zaokruženi u cjelinu motiva šljive, koju nisam niti pokazala u uvodnom djelu. No, šljiva je nacrtana u stvarnoj plavoj boji. Iz priložene slike se vidi da dječak raspoznaje samo geometrijski lik kružnice, te su boje djelomično realno prikazane.

Na slici 4. hipoteza H-1 je djelomično negirana: Djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća. Razlog tome je motiv limuna, koji nije obojen u očekivanoj žutoj boji već u zelenoj boji.

Slika 5. Voće i povrće L.D. (4 godine)

Na slici 5. djevojčica je prikazala dva motiva rajčicu i grožđe. Oba nacrtana motiva sam prikazala u uvodnom djelu. Prikazi su nacrtani realnim bojama crvenom te zelenom a djevojčica je motive i ispunila bojom. No, rajčica na prikazu nije u zaokruženoj cjelini, već prikaz više djeluje na šaranje crvenom bojom u obliku kružnice. Također, grožđe je nacrtano na vrlo specifičan način kao ravna crna linija na kojoj su dodane male zelene kružnice. Na moje pitanje zašto je odabrala baš te motive, odlučno odgovara: „To raste u našem vrtu.“

Na slici 5. negira se tvrdnja H-1: Djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 6. Voće i povrće A.S. (4 godine)

Na slici 6. dječak crta i ispunjava dva dominantna likovna prikaza na sredini papira. Zanimljivo je da grožđe crta u obliku trokuta kao cjelinu a ne bobice voća. Oba prikaza su prikazana u realnim bojama; plavoj za grožđe te narančasto za mrkvu. Na prikaze je dodao i detalje lista u zelenoj boji iako je voća u uvodnom dijelu bilo bez lista. Uz to dodaje svoje ime i ime voća. Na moje pitanje što mu znači povučena crna linija „kvačice“ odgovara: „Zadovoljan sam svojim crtežom, pa sam si dao ocjenu.“

Na slici 6. negira se tvrdnja H-1: Djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 7. N.D. (4 godine)

Na slici 7. djevojčica je nacrtala dva dominirajuća motiva rajčicu i grožđe. Rajčica te grožđe su obojeni u realne boje crvenu te zelenu. Zanimljivo, da je dominirajući motiv na sredini papira zaokružen crnom linijom. Najviše me se dojmio motiv grožđa koji je lijepo oblikovan u bobice koje čine njegov stvarni prikaz. Ovaj rad ima identičan raspored motiva na papiru kao rad na slici 5. Činjenica je da su djevojčice sjedile jedna pored druge, te da je ideja samo na jednom radu originalna dok je drugi rad zapravo kopija. Tome u prilog ide i podatak da su djevojčice jednojajčane bliznake.

Na slici 7. negira se tvrdnja H-1: Djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 8. A.Č. (4 godine)

Na slici 8. djevojčica je od prikazanih motiva nacrtala samo jedan viđen – krumpir, dok je šljiva plod njezine mašte. Oba prikaza su obojena načinom šaranja u zamišljenu kružnicu. No, motivi su obojani u realne boje plavu te smeđu. Šljivi je dodan i detalj stabljike u crvenoj boji.

Na slici 8. negira se tvrdnja H-1: Djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća.

5.2. Likovni radovi djece od 5-6 godine

Slika 9. Limun A.M. (5 godina)

Na slici 9. dječak A.M je nacrtao samo jedan motiv iako pripada starijoj skupini ovoga istraživanja. Izabrani motiv limuna je prikazao u njegovoj realnoj žutoj boji. Jedan veliki motiv nalazi se u fokusu samog crteža. Motiv je bojan pod jakim pritiskom ruke na papir, stoga je boja jako izražajna.

Na slici 9. se potvrđuje tvrdnja H-2: Djeca u dobi od 5-6 godina će koristiti realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 10. Voće i povrće M.J. (5 godina)

Na slici 10. djevojčica je nacrtala četiri motiva: krumpir, rajčicu, mrkvu kao motive iz uvodnog dijela; te jabuku kao plod svoje mašte. Motivi su ravnomjerno raspoređeni po papiru, tako da nemam osobito praznog prostora. Svi motivi su prikazani u svojim realnim bojama, crvenom, smeđom, te narančastom. Zanimljivo, da je djevojčica za motiv krumpira kombinirala dvije boje smeđu te žutu što je najvjerodostojniji prikaz samog krumpira od svih crteža u ovome istraživanju. Svakom od motiva je dodala i detalj lista u zelenoj boji. Na moje pitanje zašto je mrkva najveća? Odgovora: „Mama stavlja mrkvu u juhu.“

Na slici 10. se potvrđuje tvrdnja H-2: Djeca u dobi od 5-6 godina će koristiti realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 11. Sve prikazano voće i povrće N.K. (6 godina)

Na slici 11. djevojčica N.K. nacrtala je sve što je vidjela u uvodnoj djelu te prikazala motive u njihovim realnim bojama crvenoj za rajčicu, narančastoj za mrkvu, zelenoj i plavoj za grožđe, žutoj za limun te smeđoj za krumpir. Svaki od motiva je obrubljen crnom linijom. Djevojčica je motive rasporedila u dvije točno raspoređene vrste, što daje dojam preciznosti i točnosti ruke. Cijeli priču je zaokružila „ukrasnom linijom“. Djevojčica je vrlo živahna i puna pitanja, traži novi papir za još crteža.

Na slici 11. se potvrđuje tvrdnja H-2: Djeca u dobi od 5-6 godina će koristi realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 12. Voće i povrće D.S. (6 godina)

Na slici 12. djevojčica je nacrtala dva prikazana motiva iz uvodne demonstracije (mrkva i limun), dok su ostali motivi plod njezine mašte. Mrkva je prikazana u realnoj narančastoj boji, trešnja u crvenoj te limun i sunce u žutoj, te oblak u plavoj boji sa crvenim osmijehom. Svaki od motiva krasi crni detalj negdje iskorišten kao obrub dok negdje kao prikaz „udubina“ na mrkvi. Lik čovjeka je također nacrtan crnom bojom, dok je pijesak smeđe boje. „Trešnje sam nacrtala jer ih volim jesti“ govori sa zadovoljstvom D.S. Na moje pitanje zašto je nacrtala plažu, lik čovjeka na ležaljci te oblake i sunce; odgovara: „Pa to voće mora netko i pojesti!“ Možemo primijetiti kako crtež zrači pozitivnim emocijama jer se sunce i oblak smiješe. Uz sve to, dodala je i svoj potpis.

Na slici 12. se potvrđuje tvrdnja H-2: Djeca u dobi od 5-6 godina će koristiti realne boje na prikazu voća i povrća.

Slika 13. Voće i povrće L.S. (6 godina)

Na slici 13. djevojčica je prikazala sve motive iz uvodnog djela. Motivi su nacrtani u sredini papira. Svaki od motiva je nacrtan u obojan u njegovoj realnoj boji: mrkva narančaste boje, grožđe zelene boje, šljiva plave boje, rajčica crvene boje, limun žute boje te krumpir smeđe boje. Djevojčica je motivi dodala i detalj lista u zelenoj boji. Na moje pitanje zašto je sve voće naslikala u paru osim rajčice i krumpira odgovara: „To najmanje volim jesti.“

Na slici 12. se potvrđuje tvrdnja H-2: Djeca u dobi od 5-6 godina će koristiti realne boje na prikazu voća i povrća.

6. RASPRAVA

Cilj ovoga istraživanja bio je saznati u kojoj će mjeri djeca likovno izraziti boje na prikazu voća i povrća, hoće li na crtež utjecati voće i povrće koje sam pokazala u uvodnom dijelu, te postoji li razlika u prikazu motiva s obzirom na dob djeteta. Istraživanje je provedeno u mlađoj i starijoj odgojnoj skupini DV „Đakovo“.

Istraživanje je uključivalo prikaz stvarnog voća i povrća, likovni zadatak i prikupljanje dječjih radova. Nakon demonstracije i razgovora zadatak je bio prikazati voće i povrće. Uzorak se sastojao od 20 djece, 10 djece u dobi od 3-4 godine, te 10 djece u dobi od 5-6 godina.

Prikupila sam dvadeset radova. Za analizu sam odabrala deset radova djece, pet radova mlađe odgojne skupine i pet radova djece starije odgojne skupine. Ovdje su prikazani radovi koji najbolje prezentiraju kategoriju radova koji potvrđuju odnosno negiraju postavljene hipoteze.

Hipoteza H-1 tvrdi da djeca u dobi od 3-4 godine neće prikazati realne boje na prikazu voća i povrća. Hipoteza je negirana u svim dječjim prikazima od 3-4 godine. Dakle, odgovor se nameće sam po sebi da djeca u dobi od 3-4 godine savršeno prikazuju realne boje. Negira se u radovima slika pod brojem: 4, 5, 6, 7, 8. Djeca su sposobna izraziti realne boje samo u različitim veličinama nacrtanog motiva.

Hipoteza H-2 tvrdi da će djeca u dobi od 5-6 godina koristiti realne boje na prikazu voća i povrća. Hipoteza H-2 je potvrđena u svim dječjim prikazima od 5-6 godina, što i potvrđuju radovi pod brojem: 9, 10, 11, 12, 13. Djeca koriste realne boje u prikazu, kao i u mlađoj skupini.

Analizirajući radove uočava se da su djeca u dobi od tri do četiri godine sposobna prikazati stvaran i realan prikaz boja na crtežu kao i starija dobna skupina od 5-6 godina. Razlika je samo u detaljima koji se sve više vizualiziraju na crtežu u skladu s djetetovim dobnim razvojem.

7. ZAKLJUČAK

U ranoj i predškolskoj dobi rad na likovnosti djece složen je i zahtjevan proces koji donosi zadovoljstvo djeci, ali i odgajateljima koji ga provode. Donosi rješavanje problema, dileme, samo-procjenjivanje i neslućene mogućnosti za razvoj svih sudionika u ovom istraživanju.

Ovo istraživanje je provedeno u svrhu upoznavanja dječjeg izraza u realnom i slobodnom odabiru boja. No, prikaz boje nije karakteristika koja određuje uspješnost dječjeg rada. Shodno različitim dječjim spoznajnim razvojem, ne očekuje se u potpunosti realističan prikaz u svim dobnih skupina. Djeca u ovom provedenom istraživanju, potvrđuju odnosno negiraju postavljene hipoteze te se u obje skupine pokazala uspješnost u prenošenju boje na papir za predloženo voće i povrće iz uvodnog dijela. Sva djeca koja su sudjelovala u istraživanju su koristila realistične i očekivane boje za prikaz voća i povrća. Aktivacijom njihovog sjećanja što su vidjeli i doživjeli kroz demonstraciju i razgovor, svaki pojedinac je izdvojio ono što je upamtio i povezo sa osobnim poimanje karakteristično za taj motiv. Ipak, u nekim radovima djeca su odstupila u prikazu boje. Moguće je da je do toga došlo zbog djetetovog prethodnog znanja o tome motivu ili pak zbog stupnja razvoja djetetovog likovnog izražavanja. Svaki od ovih radova je specifičan, jer su djeca pokazala viđenje motiva na svoj način. Najbolji način da potaknemo djecu na realistično prikazivanje boje je taj da usmjeravamo njihovu pažnju na karakterističnost boje nekog motiva u odnosu na motive u drugoj boji .

8. LITERATURA

1. Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Grgurić, N., Jakubin M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa.
3. Herceg Varljev L., Karlavaris B., Rončević A. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
4. Jakubin M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike*. Zagreb: Educa.
5. Šparevac J. (2018). *Drvo ili mjesec – Likovni odgoj za najmlađe*. Lekenik: OSTVARENJE d.o.o.
6. Slunjski E. (2013). *Kako djetetu pomoći da (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti*. Zagreb: ELEMENT d.o.o.
7. Curnow, V. (2013). *Umjetnički odgovori – Crtanje i skiciranje*. Rijeka: Leo-Comerce.
8. Vuger S. (2016). *Igre bojom u starijoj jasličkoj skupini*. Završni rad, Zagreb.
9. Zavrtnik D. (2017). *Likovne aktivnosti u prirodnom okruženju*. Završni rad, Čakovec.
10. Šajfer A. (2016). *Slikarske tehnike u radu s predškolskom djecom*. Završni rad, Zagreb.